

FRÁSÖGN*af fundi Evrópuráðsþingsins í Strassborg 24.–28. janúar 2011*

Af hálfu Íslandsdeildar Evrópuráðsþingsins sóttu fundinn Lilja Mósesdóttir formaður, Mördur Árnason varaformaður og Birkir Jón Jónsson, auk Kjartans Fjeldsted ritara. Helstu mál á dagskrá voru umbætur á starfsemi Evrópuráðsins, sáttaferlið á Balkanskaga, vernd heimildarmanna blaðamanna og framkvæmd dóma Mannréttindadómstóls Evrópu. Þá fóru fram utandagskrárumæður um ofsóknir á hendur kristnum mönnum í Miðausturlöndum, ástandið í Túnis í kjölfar stjórnarbyltingarinnar þar í landi og um stöðu mála í Hvíta-Rússlandi, sem og um þróun lýðræðis í Ungverjalandi í kjölfar setningar umdeilda fjömiðlalaga þar í landi.

Hæst bar þó án efa umræða um skýrslu svissneska þingmannsins Dicks Marty um meinta ómannúðlega meðferð á fólki og líffærasmygl í Kósóvó, en skýrslan hefur vakið mikla athygli. Í ályktun þingsins um málið er kallað eftir alþjóðlegri rannsókn á meintum glæpum í kjölfar átakanna í Kósóvó, en margt bendir til að líffæri fanga hafi verið fjarlægð á albönsku landsvæði og þeim smyglað úr landi til ígræðslu. Þá vekur skýrslan athygli á meintum leynilegum fangelsum á vegum Frelshers Kósóvó og víðtækum tengslum milli skipulagðra glæpasamtaka og stjórnmalamanna í Kósóvó, þ.m.t. núverandi forsætisráðherra, Hashim Thaqi. Niðurstaða þingsins vakti litla hrifningu þorra albönsku landsdeildarinnar og þarlendra ráðamanna og ákvað Sali Berisha, forsætisráðherra Albaníu, sem ávarpa átti þingið, að hætta við komu sína.

Þá fjallaði þingið um sáttaferlið í kjölfar átakanna í gömlu Júgóslavíu og samþykkti ályktanir er lúta að skyldum aðildarríkja Evrópuráðsins til að vinna saman í málum tengdum stríðsglæpum, sættum og pólitískum viðræðum milli ríkja á Balkanskaga, og mikilvægi vitnaverndar til að tryggja réttlæti og sættir á svæðinu. Forseti Serbíu, Boris Tadić, ávarpaði þingið af þessu tilefni og gerði að meginumræðuefni sínu sáttaferlið á Balkanskaga, sem hann sagði í góðum farvegi enda væru samskipti ríkja á svæðinu nú betri en verið hefði undanfarin 20 ár. Hann varaði þó við þeirri ógn sem að lýðræðinu stöðjar af skipulagðri glæpastarfsemi og kallaði eftir aukinni samvinnu ríkja Vestur-Evrópu og ríkja á Balkanskaga til að bregðast við þeirri ógn. Þá tók hann undir áköll þingsins um að fram færi alþjóðleg rannsókn á meintu líffærasmygli í Kósóvó.

Einnig ávarpaði forseti Rúmeníu, Traian Băsescu, þingið og fjallaði m.a. um aðgerðir stjórnvalda í Rúmeníu til að bæta stöðu Róma-fólks í landinu. Forsetinn tók að því búnu þátt í minningarathöfn vegna alþjóðlegs minningardags um helförina, og lagði blómsveig að minnisvarða um helförina. Við sama tækifæri varaði forseti Evrópuráðsþingsins, Mevlüt Çavusoglu, við þeirri þróun sem vart hefur orðið í álfunni í átt að auknum kynþáttafordómum og útlendingahatri, jafnt gegn gyðingum, múslimum sem öðrum minnihlutahópum.

Í ályktun sinni um stjórnarbyltinguna í Túnis hvatti þingið yfirvöld í landinu til að hefja nú þegar undirbúning að frjálsum kosningum og auka einnig samstarf við Evrópuráðið með það fyrir augum að nýta reynslu þess af lýðræðisumbótum og mannréttindamálum. Áréttaði þingið einnig að þó að ástand mála ætti uppruna sinn í stefnu Ben Alis, fyrrverandi forseta, ættu ríki Evrópu einnig sína sök á þróun mála í landinu þar sem þau hefðu látið hjá líða að fordæma ríkjandi stjórnarfar og nýtt sér þess í stað þann stöðugleika sem það veitti til að vinna eigin hagsmunum í landinu brautargengi.

Hvað varðar ástandið í Hvíta-Rússlandi í kjölfar forsetakosninganna þar í landi kallaði þingið eftir því að þeir sem handteknir voru í mótmælum gegn úrslitum kosninganna yrðu tafarlaust látnir lausir og mælti með að staða Hvíta-Rússlands sem sérstaks gests Evrópuráðsþingsins yrði áfram óvirk þar til raunverulegar lýðræðisumbætur hefðu orðið í landinu.

Á sviði félagsmála samþykkti þingið einnig ályktanir um fyrirbyggjandi heilsugæslu, eftirlit með skuldbindingum á sviði félagslegra réttinda, og aðgerðir til að stuðla að virkri þátttöku eldra fólks í samfélaginu og á vinnumarkaði.

Lilja Mósedóttir, formaður Íslandsdeildar, tók til máls fyrir hönd flokkahóps vinstrimanna í síðastnefndu umræðunni. Í máli hennar kom fram að viðhorf til atvinnuþátttöku og samfélagslegs hlutverks eldra fólks hefðu tekið miklum breytingum undanfarin ár vegna bættrar heilsu þessa þjóðfélagshóps. Stuðla yrði að auknum tækifærum fyrir eldra fólk til að halda áfram að vinna og leggja sitt af mörkum til samfélagsins á aðra vegu. Heimskreppan stefndi því markmiði í hættu, m.a. vegna niðurskurðar á heilbrigðisþjónustu og annarri þjónustu sem og tækifærum til endurmenntunar. Ekki væri hægt að tryggja efnahagslega velferð eldra fólks án þess að huga að ójafnrétti og fátækt meðal þessa þjóðfélagshóps, sem væri raunar oft að einhverju leyti kynbundin þar sem konur þyrftu oftara að gera hlé á þátttöku sinni á vinnumarkaði til að sinna barnaupveldi og fengju því oft lægri eftirlaun. Þörf væri á að leggjast í umbætur á eftirlaunakerfum til að tryggja sveigjanleika og öryggi fyrir eldra fólk, en sveigjanlegra vinnufyrirkomulag fyrir eldra fólk gæti dregið úr starfsmannaveltu og gert eldra fólk kleift að draga sig smám saman út af vinnumarkaði í stað þess að hætta skyndilega að vinna.

Þá fór fram fyrsti fundur þingmannavíddar herferðar Evrópuráðsins gegn kynferðislegu ofbeldi gagnvart börnum. Mörður Árnason, varaformaður Íslandsdeildar, sótti fund þeirra þingmanna sem skipaðir hafa verið af þjóðþingum sínum til að fylgja herferðinni eftir, en tilgangur hennar er að stuðla að umbótum á barnaverndarlöggjöf aðildarríkjanna, skiptast á upplýsingum og vekja athygli almennings á umfangi vandans.

Á fundi laga- og mannréttindanefndar þingsins tilkynnti finnski þingmaðurinn Kimmo Sasi, skýrsluhöfundur vegna frystingar breskra yfirvalda á eignum Landsbanka Íslands í Bretlandi haustið 2008, að hann mundi ekki leggja fram skýrslu um málið að svo stöddu. Að sögn Sasi voru meginástæður ákvörðunarinnar þær að ekki væri heppilegt að þingið gæfi út skýrslu sem hugsanlega yrði notuð í einkamálum vegna falls bankans. Þá féllu aðgerðir breskra yfirvalda greinilega innan gildissviðs þeirra laga sem aðgerðirnar studdust við og ekki yrði séð að mannréttindabrot hefðu átt sér stað sem rétt væri að nefndin tæki fyrir. Loks lægi samkomulag fyrir í deilu Íslands, Bretlands og Hollands vegna innistæðutrygginga.

Þingið lýsti miklum áhyggjum af töfum sem vart hefur orðið á framkvæmd dóma Mannréttindadómstóls Evrópu í ákveðnum aðildarríkjum Evrópuráðsins vegna kerfislaðra vandamála í réttarkerfum þeirra, og nefndi sérstaklega Búlgaríu, Grikkland, Ítalíu, Moldóvu, Pólland, Rúmeníu, Rússland, Tyrkland og Úkraínu í því sambandi. Þá lét þingið í ljós mikla óánægju með það að ákveðin aðildarríki Evrópuráðsins sýndu dómstólnum lítilsvirðingu með því að hunsa tilmæli hans um að vísa ekki úr landi einstaklingum sem gætu átt á hættu að sæta pyntingum og illri meðferð, en slíkum tilmælum er ætlað að veita dómstólnum ráðrúm til að taka mál þeirra fyrir.

Í tilmælum um vernd heimildarmanna blaðamanna lýsti þingið því yfir að skylda blaðamanna til að tilgreina heimildarmenn sína ætti að takmarkast við sérstakar aðstæður þar sem miklir almann- eða einstaklingshagsmunir væru í húfi, en fjöldi tilvika þar sem yfirvöld hafa sett pressu á blaðamenn að tilgreina heimildarmenn sína hefur aukist talsvert undanfarið í aðildarríkjum Evrópuráðsins. Kallaði þingið einnig eftir að Ungverjar breyttu nýsamþykktum fjölmiðlalögum sínum til að þau samræmdust 10. grein mannréttindasáttmála Evrópu.

Loks spunnust líflegar umræður um skýrslu Jeans-Claude Mignon, formanns frönsku landsdeildarinnar, um eftirfylgni við umbætur á starfsemi Evrópuráðsins, en í skýrslunni er lýst stuðningi við áætlanir framkvæmdastjóra Evrópuráðsins um að endurnýja stofnunina og auka pólitískt hlutverk hennar. Í ályktun þingsins er harmað að áhugi aðildarríkja á starfi stofnunarinnar virðist fara þverrandi, sem birtist m.a. í tregðu til að veita stofnuninni nægar fjárveitingar til að hún geti sinnt hlutverki sínu sem skyldi. Hugmynd um að kalla saman leiðtogafund Evrópuráðsins til að skerpa á og endurskilgreina hlutverk stofnunarinnar fékk víðtækan stuðning þingmanna.

Eftirfarandi ályktanir og tilmæli voru samþykkt á þinginu:

- Ályktun 1782 um rannsókn á meintri ómannúðlegri meðferð á fólki og líffærasmygli í Kósóvó.
- Ályktun 1783 um eftirfylgni við umbætur á starfsemi Evrópuráðsins.
- Ályktun 1784 um vitnavernd sem hornstein réttlætis og sátta á Balkanskaga.
- Ályktun 1785 um skyldu aðildarríkja og aukaaðildarríkja Evrópuráðsins til að veita aðstoð við lögsóknir í stríðsglæpamálum.
- Ályktun 1786 um sættir og pólitískar viðræður milli ríkja á Balkanskaga.
- Ályktun 1787 um framkvæmd dóma Mannréttindadómstóls Evrópu.
- Ályktun 1788 um að koma í veg fyrir að flóttamenn og innflytjendur í framsals- og brottvísunarmálum verði fyrir skaða: tilmæli Mannréttindadómstóls Evrópu á grundvelli reglu 39.
- Ályktun 1789 um andmæli á grundvelli þingskapa gegn kjörbréfum sendinefnda San Marínó, Serbíu og Svartfjallalands.
- Ályktun 1790 um ástandið í Hvíta-Rússlandi í kjölfar forsetakosninganna þar í landi.
- Ályktun 1791 um ástandið í Túnis.
- Ályktun 1792 um eftirlit með skuldbindingum á sviði félagslegra réttinda.
- Ályktun 1793 um að stuðla að virkri þátttöku eldra fólks í samfélaginu og á vinnumarkaði.
- Tilmæli 1950 um vernd heimildarmanna blaðamanna.
- Tilmæli 1951 um eftirfylgni við umbætur á starfsemi Evrópuráðsins.
- Tilmæli 1952 um vitnavernd sem hornstein réttlætis og sátta á Balkanskaga.
- Tilmæli 1953 um skyldu aðildarríkja og aukaaðildarríkja Evrópuráðsins til að veita aðstoð við lögsóknir í stríðsglæpamálum.
- Tilmæli 1954 um sættir og pólitískar viðræður milli ríkja á Balkanskaga.
- Tilmæli 1955 um framkvæmd dóma Mannréttindadómstóls Evrópu.
- Tilmæli 1956 um að koma í veg fyrir að flóttamenn og innflytjendur í framsals- og brottvísunarmálum verði fyrir skaða: tilmæli Mannréttindadómstóls Evrópu á grundvelli reglu 39.
- Tilmæli 1957 um ofsóknir gegn kristnum mönnum í Miðausturlöndum.
- Tilmæli 1958 um eftirlit með skuldbindingum á sviði félagslegra réttinda.
- Tilmæli 1959 um fyrirbyggjandi heilsugæslu í aðildarríkjum Evrópuráðsins.

Frekari upplýsingar má nálgast hjá ritara Íslandsdeildar og á vefsvæðinu <http://assembly.coe.int>.